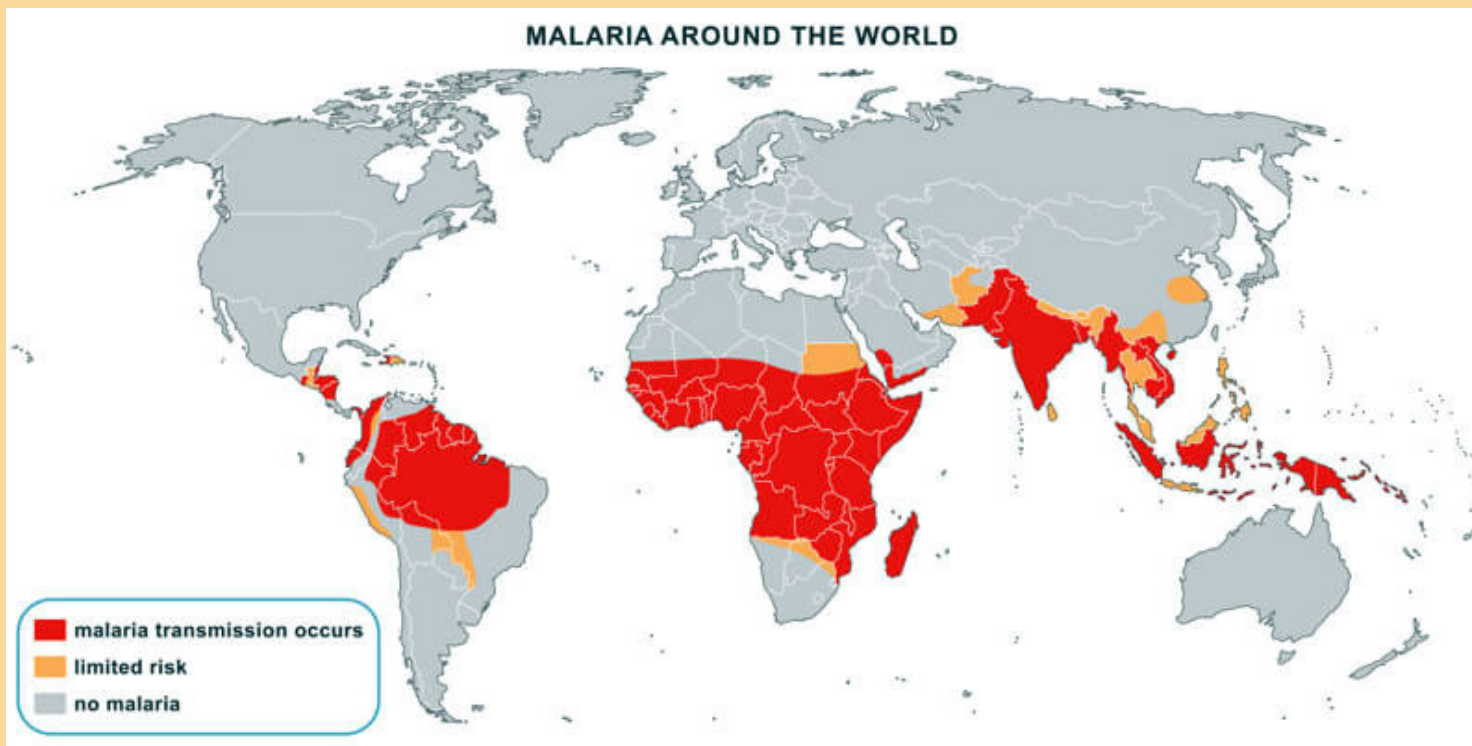

ALTJÓÐA MALARIADAGUR

Reyðu londini í tropunum eru tey, har vandin fyrri at fáa malaria er størstur

VIT VINNA STRÍÐIÐ

Umframt at vera flaggdagur er 25. apríl eisini altjóða malariadagur. Malaria verður vanligi roknað sum ein av teimum trimum stóru ígerðarsjúkunum, saman við HIV/ Aids og tuberkulum.

Malaria er ein ígerðarsjúka, sum spreiddist av snultidýrum. Tað er honmýggjabitin, sum spreiddir snultidjórini, tá hon stingur teg. Sjúkan finst einans í tropunum og sub-tropunum.

Malaria finst í 100 londum og mett er, at umleið helvtin av heimsins íbúgvum eru í vanda fyrri at fáa malaria.

Í 2015 gjørdust umleið 212 milliónir fólk sjúk av malaria og okkurt um 429.000 fólk doyðu av sjúkuni. Av teimum vóru 70 prosent, 300.000, børn undir fimm ár. 90 prosent av teimum, sum doyggja av malaria, búgva í Afrika.

Tey góðu tíðindini eru, at stríðið móti malaria virkar. Síðani

2010 er deyðstíttleikin millum malariarakt minkaður við 29 prosentum í øllum aldursbólum og við 35 prosentum millum børn undir 5 ár.

Tað eru serliga trýggjar orsøkir til, at talið av deyðum minskar. Eitt er ein størri nýtsla av mýggjabitinetum, eitt annað er ein herferð móti mýggjabitunum, meðan tað triðja er betri viðgerð fyrri sjúkuna. Íløgurnar í at royna at basa sjúkuni eru vaksnar tíggjufold seinastu árin.

Eitur verður sprænt á mýggjabitinetini, eins og inni í húsunum í raktu økjum og vísir hetta seg at virka sera væl.

Avbjóðingin er, at tekin eru um, at sjúkan er um at gerast mótstøðufør móti verandi viðgerðarhættum. Tí vísa altjóða hjálparfelagsskapir enn á vandan av malaria og tørvin á at geva pening til stríðið móti sjúkuni.

Tað eru ikki meiri enn stórt

Seingjarnet, sprænt við eituri, er tað átakið, sum hevur gjørt mest mun í stríðnum móti malaria

100 ár síðani, at sjúkan var vanlig á okkara leiðum. Vesturevropa basti henni miðskeiðis í 1930'unum, meðan seinasta førri av malaria í USA var í 1951.

Vónirnar eru tí góðar um, at tað skal bera til at basa sjúkuni eisini í teimum tropisku og harðast raktu londunum.

kanna, júst hvat bagdi, so vit máttu gita eitt sindur. So tá vit mettu, at talan var um malaria, tóku vit ofta nakað meiri av fyrirbyggjandi heilivágnum, og tað vísti seg ofta at hjálpa. Trupulleikin við hesum er sjálvandi, at tá er vandi fyrri, at sjúkan gerst mótstøðufør móti heilivágnum, greiðir hann frá.

Eitt annað, sum vísir seg at rigga heilt væl, er at sleppa sær úr malariarakta økinum.

– Nú hava vit verið í USA og Onglandi í nøkur ár og herðindini hjá okkum gerast færri og færri. Hendan jaliga broytingin hendi longu í 2002, tá vit fluttu úr økinum, vit livdu í, sum varð illa

fongt av malaria, og inn í ein annan ættarbolck inni á meginlandinum, eitt sindur longri up í fjøllunum. Har vóru eingir mýggjabitar og tí kundi lekingin taka dik á seg har, sigur Sonni Poulsen.

danjal@sosialurin.fo

Papua Ný Guinea er gula landið á myndini, norðan fyrri Avstralia

Mýggjabitin drepur

Hesin drepur nærum 500.000 fólk um árið og ger 212 milliónir menniskju sjúk

Tað eru fyra ymisk sløg av malaria. Plasmodium falciparum, plasmodium vivax, plasmodium ovale og plasmodium malariae. Av hesum er p. falciparum tann vandamiklasta, og kann hon elva til deyða, um ein ikki fær viðgerð.

Vandin at fáa p. falciparum er størstur í Afrika sunnan fyrri Sahara, í Kambodsja, í Laos, í Vjetnam, í Burma og í pørtum av Teiðandi og India.

Sjúkueyðkenni

Sjúkueyðkennini koma vanliga eina viku til 14 dagar eftir, at tú ert stungin av mýggjabitunum, men tað kunnu ganga heilt upp í trýggjar mánaðir.

Høvuðseyðkennini eru feður og versnaður almennur heilsustandur, ofta saman við høvuðspínu, pínu í liðunum, í búkinum, ringum matarlysti, spýggju og leysum lívi. Ofta fær ein reglulig feðurherðindi, við stjórtari øking í hita, skjálvta og kenslu av kulda.

Plasmodium falciparum er mett at vera vandamiklast, tí at hon kann raka heilan og onnur yrkisgøgn.

Hvussu verjir tú teg

Fyrst og fremst er at royna at verja seg móti at verða stungin. Mýggjabitin er serliga virkin, tá myrkt er, so um kvøldið og tíðliga um morgunin má ein ansa sær væl. Ljós lokkar mýggjabitin til sín, so lat hurðar og vindeygur aftur, áðrenn ljósið verður tendrað um kvøldið.

Umframt hesi ráð er gott at lata seg í klæði, ið fjala so nógv av naknari húð sum gjørligt. Tað vil siga klæði við longum ørmum og brókum, hosur og skógvar og okkurt á høvdið. Harumframt eigur ein at brúka okkurt slag av olju ella spreji, ið kann halda mýggjabitunum burtur. Tað er eisini klókt at hava net rundan um seingina.

Tað finnst tablettir, sum kunnu verja teg móti sjúkuni, men sannleikin er, at tær ikki veita fylla trygd. Tær verja teg heldur ikki móti at gerast smittaður, men eru eitt slag av viðgerð, um tú skuldi verið bitin.